

LLUÍS GIMENO BETÍ

TRES CARTES INÈDITES
DE MOSSÈN JOAQUIM GARCIA GIRONA
ADREÇADES A MOSSÈN ALCOVER*

INTRODUCCIÓ

L'any 2004, publicàvem¹ la correspondència entre mossèn Alcover i mossèn Garcia Girona, i viceversa, tot fent part d'un llibre destinat a estudiar la figura de mossèn Joaquim Garcia Girona des de diversos angles. Les noves recerques han il·luminat novament aquella correspondència amb l'aparició de tres cartes inèdites que ara donem a conèixer, les quals augmenten el nombre de missives conegudes. En aquesta avinentesa, tal com fèiem en aquella, les cartes van anotades amb la finalitat d'esclarir alguns punts, i també de rectificar alguna nota que ara, amb la publicació del nou material, calia esmenar. Tot i que remetem el lector a aquell treball per conèixer el personatge, ens cal ara resumir la seva obra amb unes conclusions extretes d'aquell llibre. Són les següents:

1) Els postulats ortogràfics de mossèn Joaquim Garcia Girona li venien, sens dubte, de la lectura sovintejada de tres menes d'autors i obres: primerament les obres clàssiques de la nostra literatura medieval, i especialment la *Crònica* de Jaume I, Ausiàs March i *Tirant lo Blanch*. En segon lloc, les obres de Jacint Verdaguer, per qui sentia una vertadera admiració i, en tercer lloc i finalment, les obres manuscrites que llegia als arxius (Benassal, Vistabella, Tortosa, etc.).

2) Aquests postulats seran revisats en part per la gran influència que exercí sobre ell mossèn Alcover (cf. GIMENO BETÍ, 2004: 29-70).

* Cal regraciari Jaume Corbera per la troballa d'aquestes cartes entre els papers de mossèn Alcover, i la posterior fotocòpia. La seva amabilitat i amatença són fruit d'una antiga i vera amistat.

1. Vide GIMENO BETÍ, dins l'apartat de la bibliografia.

3) Sempre hi restarà, però, l'empremta personal.

4) Ortogràficament mossèn Joaquim Garcia Girona es pot arrengher dins el grup d'escriptors seguidors del català normatiu de tradició antiga, seguint la mateixa directriu que hi havia a Catalunya respecte als autors cultes de la Renaixença (cf. GIMENO BETÍ, 2004:13-15).

5) Es pot considerar el primer dialectòleg valencià modern, amb un cert rigor metodològic i científic. És el primer lexicògraf valencià, posem per cas, que usa el català com a metallenguatge en un diccionari.

6) Literàriament és un autor pràcticament desconegut per a la crítica, i això sense cap raó. Les poques paraules que li dedica M. Sanchis Guarnier (1968: 66-67) no responen a la realitat dels fets per tal com ara sabem que el poema *Seidia* s'havia començat a redactar a primeries del segle XX o al final del segle XIX, i això ens autoritza a dir que mossèn Garcia Girona no era un romàntic retardat, sinó veritablement un poeta de la seva època. El problema rau en el fet que l'obra fou publicada amb més de vint anys de retard (vide GIMENO BETÍ, 2004: 85-93).

7) Fins ara s'havia dit que el *Vocabulari del Maestrat* és un recull que «ha romàs desgraciadament interromput després de la lletra G (416 p.)» (COLÓN-SOBERANAS, 1986: 173). Aquesta afirmació és tan sols en part veritat. L'any 1907, mossèn Garcia Girona tenia enllestit tot el *Vocabulari del Maestrat* per enviar a la calaixera de mossèn Alcover (vide GIMENO BETÍ, 2004: 137, carta núm. 14 de 21 de desembre de 1907); es tractava d'un recull de més de 3.300 fitxes de la A a la X que, segons sabem per la correspondència posterior, fou enviat a Palma. Això vol dir que, quan l'any 1922, i a instàncies de la Societat Castellonenca de Cultura, comença a publicar-se a Castelló de la Plana i és malauradament interromput per la mort del mossèn benassalenc, les fitxes ja feia molt de temps que romanien a l'espera d'ésser consultades per a la redacció del Diccionari General de la Llengua Catalana (després DCVB). Com a conseqüència de tot això, podem «reconstruir» tot el *Vocabulari del Maestrat* si estem disposats a escorcollar i resseguir les fitxes a la famosa calaixera de l'actual arxiu Alcover, i encara, ens trobarem amb la sorpresa de veure'l augmentat per tal com a través de la correspondència també es pot veure que,

després de publicada la lletra A del Vocabulari del Maestrat a Castelló de la Plana, mossèn Garcia Girona informava mossèn Alcover d'una tramesa de 400 fitxes noves que figuraven a l'esmentada edició (*vide* GIMENO BETÍ, 2004: 172-173, carta núm. 49, 13 d'octubre de 1925). A tot això, cal afegir-hi la tramesa del *Vocabulari del Maestrat* a les Oficines Lexicogràfiques de l'Institut d'Estudis Catalans (*vide* GIMENO BETÍ, 2004: 161-162, carta núm. 35 de 6 de febrer de 1917).

8) Aquesta obra, comparada amb els diccionaris valencians coetanis, respon a criteris lexicogràfics moderns inusuals al País Valencià d'aquell temps. Entre altres novetats lexicogràfiques que trobem en aquesta obra, hi destaca el caràcter de diccionari lingüístic o de la llengua enfront al d'enciclopèdic que trobem en els diccionaris valencians anteriors, com ara el de Josep Escrig (1851), el de Josep Escrig i Constantí Llompart (1887) i el de Joaquim Martí Gadea (1891); és, per tant, un diccionari que inclou tota mena d'indicacions gramaticals en cada lema (substantius, adjectius, adverbis, verbs, etc.), acotacions que informen sobre l'estil, és a dir, les anomenades marques estilístiques a partir de les paraules *familiar*, *vulgar*, *culte*, etc., ús d'una sèrie de criteris que afecten l'accepció dels mots: criteri cronològic, representat per l'ús sovintejat d'elements lèxics extrets del manuscrit *Llibre de les Rúbriques e Establiments del lloch de Benassal*, obra del segle XV que mossèn Garcia Girona havia buidat lèxicament, texts literaris com ara *Tirant lo Blanch*, la *Crònica* del rei Jaume I, Ausiàs March, etc.; criteri etimològic, que hi juga un paper de primera importància, de tal manera que es pot afirmar que Garcia Girona és el primer lexicògraf valencià que usa aquest criteri amb un encert estimable, malgrat no tenir una preparació lingüística suficient, etc. (*cf.* GIMENO BETÍ, 1998: introducció).

9) És el primer valencià, segons mossèn Alcover, que declarava sense embuts la catalanitat de la llengua dels valencians, però sense cap mena d'estridències; d'una forma natural, espontània, sense fer-ne cap professió de fe.

10) Un dels molts capellans castellanencs amb una excel·lent formació humanística que van portar la ciutat de Castelló de la Plana a la primera fila de la recerca historicofilològica fins als anys de la Guerra d'Espanya, format al Seminari de Tortosa al costat d'altres recerca-

dors valencians de les comarques septentrionals també capellans com ell, com ara: mossèn Manuel Betí, mossèn Joaquim Segarra Roca, mossèn Joan Puig, etc., deixebles tots del pare Ramon O'Callagahn.

11) Molt probablement, el primer traductor valencià contemporani d'Horaci a la nostra llengua, seguint el model lingüístic alcoverià de no allunyar-se gaire de la varietat lingüística pròpia. És per aquesta raó que en aquestes traduccions, hi podem trobar mots poc o gens recollits pels nostres repertoris lexicogràfics i que mossèn Garcia Girona eleva a la categoria de literaris. En aquest sentit, caldria un estudi de l'aportació lingüística del nostre autor a la llengua literària dels valencians d'aquella època (*vide* GIMENO BETÍ, 2004: 94-99).

PUBLICACIÓ DE LES CARTES

L'edició d'aquestes tres cartes es fa seguint escrupolosament la redacció de l'autor, sense afegir-hi res, i d'aquesta manera respectem la grafia i el model de llengua del nostre personatge.

PRIMERA CARTA

(membret del Seminari de Saragossa)

contestada 29 mars²

21 de mars de 1905

(particular)

Illm Mossen Antoni Mª Alcover

Palma de Mallorca

Mon honorable sinyó y amich:

Ja fa temps que no li hay dit res: no cregue per això que no m'en recordo de vosté ni de nòstra òbra del Diccionari.³ Poquet faig; pero

2. S'ha perdut la contestació de mossèn Alcover.

3. Diu això perquè la carta anterior és datada gairebé un any abans: 12 de març del 1904 (*vide* GIMENO BETÍ, 2004: 133).

no paro d'arreglegar dia per dia quantes paraules me sosvenen de nòstra llengua estimadíssima.

Quan tinga més vagá, escomençaré a posarles en cédules, com li tinch promés de temps arrere.

Pel *Bolletí* men faig catra de la seguida que porte'l Diccionari,⁴ y cóm vosté, en la gracia de Deu, arramble daván tot lo que li ix; vullch dí que lo mateix viages de propaganda, que parlaméns y disputes y conferències, qu'escrits y més escrits pera doná catra y explicació del merit de la nòstra parla, que tot hu pòt portá per aván, á Deu no sigue retret, y pera mols anys.

Més que tot té importancia la celebració pròxima del Congrés de la sintaxis catalana. Deu inspire á vosté y colaboradors, pera fer faena profitosa, y que ixquen d'ell regles ben fixes y pràctiques pera sabé regirnos al escriure catalá. Sobre tot la sintaxis y la ortografia.

Li incloc una lliuransa de dos pessetes per la substitució d'enguany al *Bolletí*.

Acabo donanli lo meu condòl per la mort de son pare (a. c. s.)⁵ qu'hay llegit en los diaris. Que Deu li done á vosté conhòrt y resignació.

Sempre seu coral amich.

Joaquim Garcia Girona (signat)

P.S. ¿Quan s'allergará vosté hasta Saragossa, ahon ny a mol que rebuscá pera nostra llengua? Moltes de les paraules de nostre Maestrat les tròvo ací castellanisades.

Val.

4. Alludeix al *BDLC*, II (1904-1905), núms. 9 i 10, ps. 275-277 i 290-292, respectivament.

5. El traspass del pare de mossèn Alcover s'esdevingué el 28 de febrer del 1905. Dec la informació a l'amabilitat de la Dra. Maria-Pilar Perea.

SEGONA CARTA

(membret del Seminari de Saragossa)

contestada 20 de janer⁶

4 de jiné de 1906

M. Y. S. Moss. Antoni Mª Alcover,

Palma de Mallorca

Mol estimat sinyó y amich:

Salut y gracia de Déu y bona entrada d'any. Ja es hora de que li faja sabé de mi: no crega que m'hay gitat al sólch en açò de treballá pera'l Diccioniari. A Déu no sigue retret, hi pòso casi tots los dies una pedreta, vullch dir, que seguixch apuntán en ma llibreta les paraules que cada dia me sosvénen, y les nòves que òich als meus companys de Seminari, tots èlles cataláns. Ja'n dech tindre rallán a les dos mil; y'm falte treslladá refrans a manta y atres paraules que tinch en paperets sòlts. Acabada que sigue esta fahena, escomençaré la de les cèdules les (papeletes) que vosté me va enviá. D'açò li demane que no'n parle en lo *Bolletí*, perque ja'n va parlá un'altra vegada. Me donaré aire (pressa) pera enllertirles per tot este any.

Ara voldria parlarli de moltes còses:

De primé, que me'n hay enfolgat mol de la rebaixa de prèus de ferro-carril pera'ls que vagen al Congrès de la Llengua Catalana. Entech que's trate de tots los que s'escriguen com a associats, encara que no prenguen part activa, ó no tinguen véu ni vòt en el Congrès. Si Déu vòl, hi aniré a son temps. Tamé li demano que no trague açò al *Bolletí*, perque... no voldria que hu sabieren ara mos Superiors. Ny ha entre'ls nòstres mols de castellans y mols de castellanisats, a qui no entre el catalá. En canvi ny ha atres que'm fan bòn costat.

Demprés li prego que al dit Congrès no dixé vosté desatesa la nòstra varietat dialectal del Maestrat, en⁷ les seues formes sintáctiques y

6. Cal rectificar la nota núm. 1 a la carta núm. 2 que mossèn Alcover adreçà a mossèn Garcia Girona, on hom afirma que la carta amb data de 4 de gener del 1905 no consta a l'arxiu de Moll. És justament aquesta que ara publiquem, i allà caldrà anar per conèixer la contestació de mossèn Alcover a les demandes del benassalenc (*vide* GIMENO BETÍ, 2004: 110-111).

7. Primerament, havia escrit la preposició feble *ab*, després ratllada.

demés particularitats. Crech qu'encara que la nòstra comarca está ben ensopada (com tot lo Regne de Valencia), no dixerá d'aviar algún devòt de la llengua, com En Salvador Guinot,⁸ de Castelló de la Plana, a que la represente dignament.

Ara li faig una petita consulta: Fa temps que tinch ficades les mans en un poemet en vèrs y en nòstra llengua. Voldria usarhi en propietat de cèrts nòms, y penso que vosté, que sab de llengües per totes bandes (y no siga pres com⁹ adulació) me¹⁰ pòt traure d'alguns dubtes ó donarme algunes claricies. Per exemple:

1) De Zeyt-Abuzeyt, rey mòro de Valencia, hi fingixch una filla a qui voldria anomenar *Zeydia* ¿Potser açò, segons la índole de la llengua árabe? *Zayda* aniria potser milló, pero no'm ve be al vèrs.

8. Salvador Guinot Vilar (Castelló de la Plana, 1866-1944). Terratinent castellanenc. Un dels fundadors i primer president de la Societat Castellonenca de Cultura, dedicada molts d'anys de la seva vida a la recerca i estudi dels clàssics valencians i també al de la llengua parlada a Castelló de la Plana. Fou l'iniciador de la narrativa castellanenca moderna. Llicenciat en Filosofia i Lletres per la Universitat de Madrid, on fou deixeble de Menéndez y Pelayo. De Madrid estant començà la tasca literària amb unes quantes narracions com ara *Els reis se'n van* i una altra breu narració, *Guardant lo melonar*. Una volta establert a la seva ciutat natal, hi exercí com a professor de llengua i literatura castelleses a l'Institut de Batxillerat de Castelló de la Plana entre els anys 1893 i 1939. Ocupà diversos càrrecs en algunes de las entitats castellanenques més destacades: president de la *Junta de Aguas de la Plana*, del *Sindicato de la Policia Rural*, i del *Sindicato de Riegos*, i president de la *Caixa d'Estalvis i Mont de Pietat de Castelló* així com alguns càrrecs polítics, com ara diputat a Corts (1907), alcalde de Castelló (1907 i 1924) i president de la Diputació (1929). En la seva activitat literària i cultural, hi cal destacar la tasca valencianista, encara que també escriví una narració en castellà. Es tracta del manuscrit publicat per la Societat Castellonenca de Cultura després del seu traspàs al «Boletín» (1945) sota el títol de *Bo-ceto de novela*. Encara deixaria sense concloure la novel·la *A bona bolina* i contes com *La cadernera de Mossèn Vicent*. El 1900 es publica a València la seua obra principal: *Capolls mustigats*, recopilació de sis narracions breus d'ambient local, que inclou *Al batre'ls canyots*, *L'arbre de la llibertat*, *De romeria*, *Guardant lo melonar*, *Els reis se'n van* (aquestes dues darreres citades més amunt) i *Cunegildo*. L'obra es reedità a Barcelona el 1905 amb el títol d'*Escenes castellanenes*. A banda dels relats continguts en aquesta obra, Guinot publicà una altra narració breu titulada *Anyor*, a la «Revista de Castellón», núm. 32, II (30 de juny del 1913). Finalment, cal assenyalar les que es publicaren pòstumament a partir del 1944 al mateix «Boletín», i algunes altres publicades en els primers anys d'aquella mateixa revista. Després, Salvador Guinot es lliurà a valorar texts dels nostres clàssics. Un altre relat que presenta aquestes mateixes característiques és *La mitja taronja de Pere Pasqual*, publicada el 1949. Aquest personatge, finalment, no assistí al Congrès.

9. Ratllat: *per*.

10. Primer havia escrit *responguere*.

2) Fingixch un capitá de mòros, a qui anomeno *Alhadrí*, per ser natural de Burriana (Medina *Alhadra* en mòro) que vol dir *verda* ¿Puch descompòndre la paraula *Alhadrí* en *Al-Hadrí*, y usarne tan sols la segona part (Hadrí) quan me convinga?

3) *Benassal* (nom de pòble) ¿Pot derivar de *Ben-assaláh*? de *Ben-azal*? de *Benazám*? de *Ben-Hassám* (hermós?) ¿Quina de totes eixes sembla més probable?

4) Estos nòms: *Culla*, *Galintòrt*, *Ares* y altres noms de pòbles, de procedencia llatina ó goda probablement ¿quina significació més propia deuen tindre? ó qué pareix que signifiquen? Concretanme á *Ares* ¿podria derivarse del vasch o iber *Aritz*? (roure). Noto que ny ha un *Ares* als Pirinèus, un altre á¹¹ la provincia de Valencia, y pòt ser atres en atres bandes: ¿no es probable que puguen procedir de rail (rèl) ibera y no llatina? A Valencia vaig visitar l'estiu darré al poeta Puig Torralba,¹² a qui vaig trovar capficat en estes qüestions de Toponima. N'está enamorat de la darrera òbra den Julio Cejador¹³ sobre eixa materia. Jo li vaig parlar de vosté. No hu va atendre. Vol explicar per raïls vasques molts dels nòms dels pòbles del Regne de Valencia.

11. Havia escrit, primer, *prop*.

12. Alludeix a Josep Maria Puig Torralba. Escriptor nat i mort a València (1854-1911). Col·laborador preferent de Constantí Llompарт, l'ajudà en la fundació de Lo Rat Penat i cooperà a l'eficàcia inicial d'aquella entitat. Obtingué premis diversos als Jocs Florals ratpenatistes. hi aconseguí el títol de Mestre en Gai Saber. Al *Calendari de Lo Rat Penat* publicà alguns articles remarcables sobre les ambicions que havia de tenir la Renaixença valenciana. La intencionalitat que propugnava no arrelà amb prou força als cercles culturals de la València del seu temps. Dirigí «Lo Rat Penat», òrgan periodístic de l'entitat del mateix nom, fundat el 1875, també «L'Oronella» (1888). Col·laborà a «Il·lustración Valenciana» (1883), «La Moma» (1885-1886), «La Degolla» (1890), «València Nova» (1906-1907) i «València». És autor dels estudis *Orígens del gravat en València* i *Estudio histórico-crítico de los poetas valencianos de los siglos XVI, XVII i XVIII* (1883), tots dos en col·laboració amb l'erudit F. Martí Grajales, i dels treballs lingüístics *Història gramatical de la llengua llesmosina valenciana* i *Ensaig d'ortografia valenciana*. També conreà la literatura de creació amb el drama *Mare i madrastra*. Les seves poesies apareixen aplegades en bona part al recull *Lliris i cards* (ALBERTÍ, 1969, III (M-P)), Barcelona.

13. Julio Cejador y Frauca, erudit aragonès (Saragossa 1864 - Madrid 1927). Membre de l'orde dels jesuïtes, fou catedràtic de filologia a la Universitat de Madrid. És autor d'una monumental *Historia de la lengua y la literatura castellanas* (14 vols. 1915-1920) (GLC, III, P. 1.034).

5) Y per fí; desitjo mol que vosté puga vore¹⁴ lo que tinch fet de dit poemet pera que m'ensinistre no sòls en lo referent á la llengua y dubtes amunt dits, sino sobre el pla en conjunt. Açò d'esta obreta ho tinch segret y li demano que'm done ocasió (si pot ser al Congrès a Barcelona) pera parlarne un ratet.

De moltes més còses voldria parlarli pero no vulch cansarlo.

No m'ha dit vosté si va rèbre un opuscul que li vaig aviá, en el que ny havíe dos ó tres reproduccions litogràfiques de inscripcions ibèriques, ques guarden á l'Anglesola del Cid (Aragó) pròp del meu pòble. Son mol curioses.

De les paraules catalanes que vaig replegant, ne tinch de mols pòbles: dende Villarreal (á la Plana) hasta (no diem *fins*) Calaceit y Caseres (Tarragona).

Hay llegit a l'ultim *Bolletí* lo que diu vosté del malterç fet á la Crónica del Conqueridor per la casa de Ferrer y Vidal¹⁵ de Barcelona ¡Jò que hi estich suscrit! Sench mol qu'hajen fet tal profanació, y procuraré no firarmen y corregirla quan puga.

Li envio lletra de *quatre pessetes* pera la suscripció del Bolletí del any 1905, y pera ajudarli un poquet més als gastos que li porta.

Espero me contestará aprofitant un rato de vagá, y mentrestant me repetixch de vosté afm en Xt. s. s. q. b. s. m.

Joaquim Garcia Girona (signatura i rúbrica) pre.

14. Ratlla, *veure*.

15. Alludeix a Josep Vidal i Ferrer. Industrial i economista nat a Vilanova i la Geltrú el 1817 i mort a Barcelona el 1893. El 1857 muntà, a Vilanova, una fàbrica d'estampats. Esdevingué una personalitat de la indústria i de les finances. Fou de la junta fundadora de l'Ateneu Català de la capital (1860), que temps després esdevindria Ateneu Barcelonès i del qual fou president. El 1871 fou membre de la comissió organitzadora de l'Exposició Universal del 1888. Ocupà altres càrrecs. Publicà *Conferencias sobre el arte de hilar y tejer en general y especialmente sobre el hilar y tejer el algodón* (1874), *Consideraciones sobre la crisis económica europea* (1879), etc., a més de bon nombre d'articles i informes sobre qüestions econòmiques (ALBERTÍ, 1968, II (D-L)).

TERCERA CARTA

(membret del Seminari de Saragossa)

6 de desembre de 1906

contestada 10 de desembre¹⁶M. R. Moss. Antoni Mª Alcover

Palma de Mallorca

Mol estimat sinyó y amich:

Li avió lletra de 2 pessetes per la suscripció al *Bolletí*.

No li hay vullgut escriure en tota esta temporada porque'l fea á vos-té mol afaenat en los preparaméns del Congrés, y, passat este, en orde-ná y escriure la crónica del mateix, y la confecció del volum dels treballs.

Ja vaig sabé per la prensa qu'alló va eixí com una seda, de lo que li dono la més coral enhòrabona,¹⁷ pos á vosté li pertòca principalmén com á escomensadó y presidén d'obra tan gran y profitosa pera nòs-tra estimadíssima llengua.

Me vaig inscriure soci, y en gran sentimen no vaig poderhi aná.¹⁸ Vorém a l'atre que's fage.

Estich esperán en candeleta el volúm del Congrés: conto que'l *Bo-lletí* no dixerá d'anunciá quán estaré imprés, y cóm l'hay d'adquirí.¹⁹

16. S'ha perdut la contestació de mossèn Alcover.

17. Al·ludeix al ressò mediàtic que tingué el Congrés, del qual aparegueren notícies i resums dels actes a diversos diaris i revistes de tot el territori lingüístic (cf. PEREA, 2006: 105-119).

18. La intenció de mossèn Garcia Girona era d'anar-hi, com ho diu a la carta anterior (4 de gener del 1906), on afirma «Si Déu vòl, hi aniré a son temps» per bé que tot seguit li demana que: «no trague açò (es refereix a la intenció d'assistir al Congrés) al *Bolletí*, porque... no voldria que hu sabieren ara mos Superiors. Ny ha entre'ls nòs-tres mols de castellans y mols de castellanisats, a qui no entre el catalá». Sabem que, finalment, mossèn Garcia Girona no hi assistí, com ho comunica al manacorí en aquesta carta. La conclusió a què podem arribar és que els Superiors de què parla potser no el deixaren assistir per raons que ens podem imaginar.

19. Pel que fa a l'aparició de les actes del Congrés, al *BDLC*, núm. 6, d'agost de 1908, p. 187, hom hi diu això: «El volum del Congrés de la llengua (120). Ja n'hem rebut un eczemplar, suposam qu'és el primer qu'enllestiren. Axò vol dir que ben aviat el volum estarà a disposició dels congressistes. Ja's sap que l'han d'anar a cercar o hi ha d'enviar l'import del certificat en segells ¡Sabem quim (*sic*) tom qu'és! ¡En fol menor, bon paper, estampat netíssim, i 774 planes! ¡Aquest tom i totes les festes i actes del Congrés per cinc pessetes d'inscripció! ¡No son berbes no! El volum es ens dupte tot un monument a la nostra llengua ¡estimadíssima! ¡Hala congressistes, fora son!, ¡a cercar el volum!»

Li dich una vegada més que no dixo la tasca de replegá'l vocabulari vivent de la meua terra, en quan aplega a les meues orelles; ne tinch una gran llivreta plena, y encomensades á posar en cèdules les paraules de la A, quém pujen á més de 250 cèdules fetes.²⁰ Este estiu vaig visitá á Castelló a nostre amich En Salvadó Guinòt, y li vaig amostrá lo vocabulari, de que va quedá²¹ mol contén. Si haguera estat més temps a sa casa, m'haguera dit totes les paraules qu'a éll li hagueren sosvengut. Talvòlta serie bò publicá tal vocabulari en algún diari de Castelló pera despertá al clèro d'aquella tèrra á que busquen paraules. Diguem vosté que li pareix este pensamén.²²

No sé quan acabaré de posá en cèdules les paraules replegades; tinch molta faena y hay d'aná a pas de bòu. Si vol vosté que li les envie aixina com les vaja fén, hu faré.

Tinch ganes d'una entrevista en vosté: a vore si podrá sé a l'estiu,²³ si Deu vòl y la Mare de Deu.

Vaig rebre la seva postal donanme el condòl per la mòrt de mon pare (Deu l'haje perdonat) (y a vosté li hu pague).

Mane a son afm. Amich y s.s. en Xto.

Joaquim Garcia Girona (signatura i rúbrica) pre.

LLUÍS GIMENO BETÍ
Universitat Jaume I
Fundació Germà Colón Domènech

20. En diverses cartes, mossèn Garcia Girona parla de fitxes redactades del llenguatge vivent. La primera és la carta núm. 4 (15 de febrer de 1904), la segona, la núm. 14 (21 de desembre de 1907) en què li comunica que té enllestides 3.300 (7 de febrer de 1915) i núm. 35 (octubre de 1920).

21. Primer havia escrit *quedar*, i després ha ratllat la -r.

22. La carta núm. 42 (4 de juliol de 1921) informa mossèn Alcover de la imminent publicació per part de la Societat Castellonenca de Cultura del *Vocabulari del Maestrat*, i mossèn Garcia Girona demana permís per poder publicar el material que ja havia enviat a Palma. Cal pensar que el permís era necessari per tal com la feina dels col·laboradors del *Diccionari* eren remunerats econòmicament. El *Vocabulari del Maestrat* es publià en fascicles fins a la lletra G al «Boletín de la Sociedad Castellonense de Cultura» a partir de 1922 fins a 1928, any del traspàs de mossèn Joaquim Garcia Girona.

23. Mossèn Alcover anà a Saragossa a l'octubre de 1908, segons ho confirma mossèn Garcia Girona a la carta núm. 16 (juliol de 1908), i sembla que fou l'única vegada que tots dos capellans es trobaren.